

Danuta Pluta-Wojciechowska, *Diagnoza artykulacji dzieci i dorosłych DADID Podręcznik, karty diagnozy, zestawy obrazków*, Bytom, Wydawnictwo Ergo-Sum, 2025, ss. 148

Rekomendowana publikacja Pani prof. Danuty Pluty-Wojciechowskiej to pierwszy tak szczegółowo opracowany zestaw diagnostyczny z zakresu logopedii. Jest swoistą rewolucją w polskiej logopedii. Myślę, że wszyscy logopedzi – zarówno ci, którzy mają już doświadczenie zawodowe, jak i szczególnie młodzi logopedzi zbierający swoje doświadczenie zawodowe, będą mogli skorzystać z takiego opracowania.

Publikacja jest dość nietypowa, choć już spotkaliśmy wcześniej taki typ publikacji u Pluty-Wojciechowskiej – *Terapia strategiczna dyslalii obwodowej. Inspiracje do ćwiczeń warg i języka dla dzieci oraz dorosłych* (2021), gdzie oprócz podręcznika znajdował się również zestaw obrazków do ćwiczeń logopedycznych. Całość zebrana była w dość obszernej teczce.

Nowa, opublikowana w 2025 roku publikacja to propozycja diagnozy artykulacji przeznaczona dla dzieci i dorosłych, która składa się z: podręcznika, wielostronicowej karty diagnozy (w osobnej teczce), zbindowanych dwóch książeczek do diagnozy artykulacji poprzez – *Dźwięki i sylaby dźwiękonaśladowcze* i jednej większej książeczki zbindowanej z obrazkami tematycznymi do badania realizacji fonemów spółgłoskowych i samogłoskowych oraz kukielki. Całość publikacji zamknięta jest w praktycznej walizce.

Podręcznik zawiera najnowszą wiedzę z zakresu logopedii, ortodoncji, pediatrii i audiologii potrzebnej logopedzie do prawidłowej diagnozy artykulacji. W ośmiu rozdziałach książki znajdujemy opis dotyczący teorii dyslalii, podstawy diagnozy i organizacji terapii zaburzeń realizacji fonemów, badania wymowy z obszernym opisem, ocenę procesów percepcyjnych i realizacyjnych wraz z oceną warunków anatomicznych i czynnościowych, wywiad, wstępną diagnozę, organizację działań postdiagnostycznych.

Autorka publikacji szczegółowo analizuje wszystkie wątki mające odpowiedzieć nam na pytanie: na czym ma polegać i w jaki sposób dokonać właściwej diagnozy, co jest przyczyną obserwowanego zjawiska w zakresie dyslalii? Autorka bowiem, bazując na wieloletnim dorobku polskich logopedów zapisanych w licznych publikacjach oraz, co bardzo ważne, na własnym doświadczeniu praktycznym i teoretycznym, przeprowadziła analizę szczegółowej diagnozy w zakresie dyslalii. To odejście od tradycyjnej diagnozy opartej na ocenie słuchowej, to propozycja dogłębnej diagnozy opartej na słuchu, wzroku, dotyku oraz eksperymencie. Diagnoza tak zakrojona ma pomóc w odnalezieniu powiązania między objawem a przyczyną zjawiska. Autorka skłania nas do poszukiwania diagnozy strategicznej, dającej odpowiedź, gdzie leży przyczyna i jak sobie z nią poradzić, aby w terapii osiągnąć sukces. Autorka ukazuje nam wartość diagnozy wielozmysłowej w poszukiwaniu czasem skrytej przyczyny dyslalii. Odważnie namawia nas również do własnych interpretacji w zakresie opisu wad wymowy. Każdy bowiem z nas wielokrotnie spotkał się w swojej prakty-

ce z wadą wymowy, której nie potrafił zakwalifikować do wcześniej opisanych schematów. Autorka zdjęła z nas ciężar z tego obowiązku, a pokazała nowe możliwości opisu wady wymowy, gdzie samodzielnie możemy określić cechy nienormalne głosek. Ten sposób opisu daje nam bardziej precyzyjny opis danej głoski, a w konsekwencji zwiększa naszą świadomość i ukierunkowuje na skuteczną terapię.

Treść pierwszego rozdziału książki stanowi konfrontację tradycyjnego ujęcia dyslalii i diagnozy, z nowym – strategicznym – podejściem do diagnozy i w konsekwencji terapii dyslalii. Kolejne rozdziały poświęcone są szczegółowej analizie strategii postępowania przy badaniu wymowy. W zakresie oceny procesów percepcyjnych Autorka prezentuje zakres możliwych metod do wykorzystania zarówno przez specjalistów laryngologów/audiologów, jak i tych, które logopeda może wykorzystywać samodzielnie. Prezentuje tu nowe sposoby badania słuchu fonemowego i fonetycznego. Rozdział piąty poświęcony jest ocenie procesów realizacyjnych, które logopeda powinien ocenić w trakcie diagnozy – nie ma w polskiej literaturze logopedycznej tak szczegółowo opisanej kategorii diagnostycznych, Autorka bowiem opisała szczegółowy sposób diagnozy zarówno warunków anatomicznych, jak i czynnościowych, które są podstawą dobrej oceny zaburzenia. Podstawą opisu staje się schemat: perspektywa oceny danego zjawiska, kryteria oceny, sposób badania oraz obserwowane najczęściej odchylenia od normy. Daje to czytelnikowi jasny, powtarzalny sposób opisu. Kolejne rozdziały skupione są na szczegółowym wywiadzie, organizacji działań dodatkowych wynikających z diagnozy.

W sposób przejrzysty została w książce przedstawiona aktywność pacjenta kontra aktywność logopedy. Wręcz precyzyjnie Autorka opisuje zarówno postawę ciała pacjenta, jak i logopedy. To niezmiernie ważne dla samego procesu diagnozy.

W aneksie podręcznika znajduje się propozycja skierowań, które logopeda może wykorzystać w swojej pracy diagnostycznej, np.: do poradni laryngologicznej, ortodontycznej, chirurgicznej, a również wzór opinii logopedycznej. Zwalnia to poniekąd nas z „obmyślenia” wzoru pisma skierowanego do poszczególnych specjalistów, w znaczny sposób ułatwia to pracę logopedy.

Karty diagnozy to propozycja zapisania szerokiej obserwacji i badania logopedycznego, które Autorka proponuje opisać aż na 20 kartach. Karty te można skierować dla własnego użytku w zależności od potrzeb. Znajdują się tu dane ogólne, wstępne badanie realizacji fonemów na podstawie rozmowy z pacjentem oraz szczegółowe badanie. Ta część składa się z materiału językowego, który jest spisany dla każdego fonemu (propozycja wyrazów i zdań) oraz z kart do zapisu wyniku badania w kategorii lokacji, modalności i sonantyczności. Kolejna karta dotyczy procesów percepcyjnych, a więc słuchu przedmiotowego, fonemowego i fonetycznego. Aż siedem kart Autorka poświęciła na ocenę procesów realizacyjnych, najpierw warunków anatomicznych, a potem czynnościowych. Ostatnia karta stanowi podsumowanie diagnozy.

Książeczki (dwie sztuki) do diagnozy artykulacji – *Dźwięki i sylaby dźwiękonaśladowcze* – to praktycznie rozwiązany materiał do diagnozy, przygotowany na twardym, lakierowanym papierze z bardzo dobrymi ilustracjami Anny Andruchowicz. Pluta-Wojciechowska przygotowała ten materiał w taki sposób, aby dziecko/dorosły widział obrazek, a logopeda widział zapisany dźwięk lub sylabę dźwiękonaśladowczą. To wygodny sposób pozwalający koncentrować się na twarzy osoby diagnozowanej, a nie na zgadywaniu co jest na obrazku.

Większa zbindowana książeczka zawiera 36 tematycznych obrazków i materiał do badania realizacji fonemów w wyrazach i zdaniach. Zestaw obrazków nie jest typowym kwestionariuszem obrazkowym do oceny wymowy, ale są to ilustracje tematyczne, sytuacyjne przedstawiające przedmioty i zjawiska z badaną głoską. Umożliwia to dopasowanie badania do możliwości słownikowych dziecka.

Całość pakietu do diagnozy uzupełnia kukielka, która w przypadku małych dzieci może być pomocna do diagnozy np. słuchu fonetycznego lub badania artykulacji poprzez powtarzanie dźwięków/wyrazów/zdań przez „kukielkę”, a nie dziecko.

Publikacja D. Pluty-Wojciechowskiej DADiD jest oczekiwaną konsekwencją, jakiej można by się spodziewać po wcześniejszych publikacjach Autorki. Książka stanowi nowe ujęcie diagnozy w logopedii, to szczegółowa analiza i przełożenie na praktyczne czynności logopedy podczas diagnozy. Publikacja ta to zarówno podstawy nowego myślenia „o” i „w” logopedii. Jesteśmy świadkami pewnej rewolucji na gruncie logopedii w zakresie dyslalii, zmiany myślenia o diagnozie i terapii w zakresie najbardziej rozpowszechnionego zaburzenia, z którym pracuje polski logopeda.

Publikację rekomenduję zarówno logopedom o dużym stażu praktycznym, ale ciągle poszukujących nowych skutecznych rozwiązań, jak i młodym adeptom tej profesji. To doskonale napisana książka, którą czyta się lekko, gdyż materiał jest dobrze przemyślany i ułożony logicznie. Cenny jest również dialog, swoista narracja z poglądami już ugruntowanymi, z którymi Autorka spotyka się na licznych szkoleniach z praktykami w zakresie logopedii. Gorąco polecam publikację wszystkim poszukującym.

dr hab. Irena Polewczyk prof. UŚ
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Instytut Pedagogiki

ORCID - <https://orcid.org/0000-0003-0764-0409>